

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24.01.1969, sp. zn. 4 Cz 124/68, ECLI:CZ:NS:1969:4.CZ.124.1968.1

Číslo: 80/1969

Právní věta: K postupu státního notářství při určování, které z věcí (případně jaká jejich část), jež měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví, náležejí do dědictví (§ 35 not. ř.), je-li mezi účastníky řízení o dědictví sporné, zda o které věci měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 24.01.1969

Spisová značka: 4 Cz 124/68

Číslo rozhodnutí: 80

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Dědění, Řízení před státním notářstvím

Předpisy: 95/1963 Sb. § 18

§ 34

§ 35 40/1964 Sb. § 150

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 80

K postupu státního notářství při určování, které z věcí (případně jaká jejich část), jež měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví, náležejí do dědictví (§ 35 not. ř.), je-li mezi účastníky řízení o dědictví sporné, zda o které věci měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 24. 1. 1969, [4 Cz 124/68.](#))

Zůstavitel K. B. zemřel dne 26. 12. 1964 bez zanechání závěti. Jako dědici ze zákona přicházeli v úvahu manželka zůstavitele J. B., dcery zůstavitele z prvního manželství K. B. a E. M. (obě žijící v SSSR) a syn zůstavitele z druhého manželství nezletilý K. B., nar. 12. 8. 1958; žádný z těchto dědiců neodmítl dědictví.

V řízení o dědictví provedlo státní notářství v Semilech předběžné šetření informativním výsledkem manželky zůstavitele a jeho otce k získání údajů o dědicích zůstavitele a o jeho majetku i dlužích. Při

jednání dne 3. 3. 1966 přikročilo státní notářství bez dalšího k provedení soupisu aktiv a pasív dědictví, přičemž ovšem - vzhledem k rozdílným údajům dědiců - některé předměty a položky označilo tak, že „zůstávají sporné a proto se do soupisu nezařazují“. Nato rozhodnutím z 3. 3. 1966 uložilo dědičkám K. B. a E. M., aby ve lhůtě tří měsíců podaly u příslušného soudu „žalobu o určení, zda položky, které při soupisu majetku zůstavitele K. B. zůstaly spornými, tj. nábytek do ložnice, nábytek do obývacího pokoje, kožený kabát, elektrická lednička, šicí stroj a vklad na vkladní knížce v částce 23.000 Kčs, byly v den smrti zůstavitele zcela nebo alespoň jednou polovinou z titulu bezpodílového spoluvlastnictví ve vlastnictví zůstavitele a patří do dědictví“; současně státní notářství přerušilo řízení do rozhodnutí o uvedené žalobě. Rozhodnutím z 27. 6. 1966 prodloužilo státní notářství lhůtu k podání žaloby o další dva měsíce; stanovená lhůta uplynula však bezvýsledně a žaloba u soudu nebyla dědičkami K. B. a E. M. podána.

V dalším průběhu řízení o dědictví provedlo státní notářství výslech svědků O. Z., V. B. a B. Z., vyžádalo si od Státní spořitelny v J. zprávy o vkladech na jméno zůstavitele a jeho manželky a od odboru dopravy ONV v S. ocenění osobního automobilu zn. Cortina. Při jednání dne 24. 1. 1967 uvedlo státní notářství v protokolu o jednání věci, které dle shodných údajů dědiců měl zůstavitel s pozůstalou manželkou v bezpodílovém spoluvlastnictví, s tím, že „spornými zůstaly nábytek do ložnice, nábytek do obývacího pokoje, elektrická lednička, rádio a vklad na vkladní knížce ve výši 20.000 Kčs“. Týž protokol obsahuje vyjádření při jednání přítomných manželů O. Z. a J. Z., že uplatňují v řízení o dědictví po zůstaviteli K. B. svou pohledávku v částce 28.320 Kčs, „z toho vůči zůstaviteli polovinu 14.200 Kčs“, s odůvodněním, že na jméno zůstavitele byl v roce 1964 zakoupen v Mototechně osobní automobil zn. Cortina za 46.000 Kčs, které „půjčili zůstaviteli“; žádali, aby jim byl uvedený osobní automobil, jehož hodnota dle nynějšího stavu činí 28.320 Kčs, přenechán na úhradu jejich pohledávky. Dědičky J. B., K. B. a E. M. uvedly, že uznávají pohledávku manželů O. Z. a J. Z. v částce 14.200 Kčs.

Rozhodnutím z 26. 4. 1967 rozhodlo státní notářství v Semilech tak, že „určuje, že do bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a jeho manželky J. B. patří tyto věci: televizor zn. Temp v ceně 900 Kčs, vysavač v ceně 100 Kčs, peřina, polštář a povlaky v ceně 200 Kčs, elektrická pračka v ceně 200 Kčs, šicí stroj v ceně 500 Kčs, osobní automobil zn. Cortina (rok výroby 1964) v ceně 28.320 Kčs a vkladní knížky Státní spořitelny v J. č. 44 809 se zůstatkem 6.000 Kčs a č. 48 700 se zůstatkem 1.500,70 Kčs“; do „výhradního vlastnictví zůstavitele patří šatstvo, prádlo a obuv v ceně 300 Kčs, hodinky v ceně 50 Kčs a doplatek mzdy ve výši 439 Kčs“. Posléze uvedlo státní notářství, že „věci v bezpodílovém spoluvlastnictví se do dědictví zařazují jednou polovinou“.

K odvolání dědičky J. B., která se domáhala, aby vklady nebyly pojaty do majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví vzhledem k tomu, že jde o vklady patřící jí a nezletilému K. B., potvrdil krajský soud v Hradci Králové usnesením z 27. 6. 1967 rozhodnutí státního notářství v odvoláním napadené části. Krajský soud vycházel ze závěru, že v řízení nebylo přesvědčivě doloženo, že by vklady na vkladní knížce u Státní spořitelny v J. č. 44 325 a č. 48 740 patřily J. B. a vklad na vkladní knížce u téže spořitelny č. 48 700 nezletilému K. B.

Nejvyšší soud rozhodl o stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozhodnutím státního notářství z 26. 4. 1967 a krajského soudu z 27. 6. 1967 porušen zákon a tato rozhodnutí zrušil.

Z odůvodnění:

Podle § 143 o. z. je v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů vše, co může být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů.

Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem věci v bezpodílovém spoluvlastnictví, určí státní notářství podle § 35 not. ř., které z těchto věcí, popřípadě jaká jejich část, náležejí do dědictví. Nesouhlasí-li s tímto rozhodnutím některý z dědiců nebo pozůstalý manžel, postupuje státní notářství podle § 18 not. ř.

Nemůže-li státní notářství rozhodnout proto, že jeho rozhodnutí závisí na skutečnosti, jež zůstala mezi účastníky sporná i po šetření provedeném státním notářstvím k jejímu objasnění, a není-li možno dosáhnout mezi účastníky dohody, přeruší státní notářství řízení až do rozhodnutí o sporné skutečnosti v soudním, popřípadě v jiném řízení. Nepodá-li účastník, jemuž to státní notářství uložilo, ve stanovené lhůtě návrh na takové rozhodnutí, státní notářství v řízení pokračuje a rozhodne i o této skutečnosti (§ 18 not. ř.).

Při rozhodování i při ostatní své činnosti vychází státní notářství ze skutečného stavu věci, dbá o určitost právních vztahů a o předcházení sporům (§ 4 odst. 1 not. ř.).

Ustanovení § 34 odst. 1 not. ř. ukládá státnímu notářství v řízení o dědictví zjistit majetek zůstavitele a jeho dluhy a provést soupis aktiv a pasív. Státní notářství vychází při tom zejména z údajů účastníků; tyto údaje a ostatní vyšetřené okolnosti prověří podle potřeby šetřením na místě samém, výslechem svědků, listinami nebo jinými důkazními prostředky. Podle § 34 odst. 3 not. ř. jsou účastníci povinni přispět státnímu notářství ke spolehlivému a úplnému zjištění stavu dědictví. Pokud mezi nimi zůstala sporná aktiva nebo pasíva, postupuje státní notářství podle § 18 not. ř.

Na řízení před státním notářstvím se použije ustanovení občanského soudního řádu, jestliže to povaha věci nevyklučuje a není-li v notářském řádu stanovena odchylná úprava (§ 25 not. ř.).

Ve smyslu těchto zákonných zásad je pro správné zjištění zůstavitelova majetku a jeho dluhů a pro přesnost a úplnost soupisu aktiv a pasív dědictví závažnou otázkou, které věci, popřípadě jaká část věcí, jež měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém vlastnictví, mají být zahrnuty do soupisu aktiv a pasív dědictví jako majetek zůstavitele (§ 35 not. ř.). Tuto otázku musí státní notářství vyřešit dříve, než vůbec přistoupí k soupisu aktiv a pasív dědictví.

Státní notářství si musí především vyřešit, zda, popř. které věci měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem. Pokud je skutečnost, zda a které věci měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví, spornou, pak tato spornost musí být v řízení o dědictví řešena postupem podle § 18 not. ř. Teprve tehdy, když státní notářství zjistí na základě údajů účastníků řízení i na podkladě ostatních vyšetřených rozhodnutí soudu, případně jiného orgánu, anebo na podkladě rozhodnutí státního notářství ve smyslu § 18 not. ř.), že zůstavitel měl s pozůstalým manželem věci v bezpodílovém spoluvlastnictví a které věci to jsou, přistoupí podle § 35 not. ř. k určení, které z těchto věcí, popřípadě jaká jejich část, náležejí do dědictví.

V této věci státní notářství naopak přistoupilo nejdříve k provedení soupisu aktiv a pasív dědictví, v němž vyznačovalo některá uvedená aktiva nebo pasíva jako sporná, aniž by předtím zjistilo zákonem stanoveným postupem, zda a které věci měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, a aniž by určilo, které z těchto věcí, popřípadě jaká jejich část, náležejí do dědictví. Když při pořizování soupisu aktiv a pasív dědictví shledalo, že mezi účastníky řízení o dědictví je o některých jimi uváděných věcech či právech sporné, zda v době smrti zůstavitele existovaly, zda mu patřily a zda byly v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, uložilo sice (byť ne zcela přesným výrokem svého rozhodnutí) dvěma dědičkám, aby o těchto skutečnostech podaly návrh na rozhodnutí soudu, avšak, když tento návrh nebyl podán, nepostupovalo státní notářství důsledně podle § 18, 34 a 35 not. ř.

Při pokračování v řízení o dědictví (poté když nebyl podán návrh u soudu na rozhodnutí o sporné

skutečnosti) bylo na místě, aby státní notářství prověřilo ještě důkladněji údaje účastníků a ostatní vyšetřené okolnosti zejména prostředky uvedenými v ustanovení § 34 odst. 1 not. ř. (případně jinými důkazními prostředky ve smyslu § 25 not. ř. a § 125 a násl. o. s. ř.), až by dospělo k závěru o tom, že o sporné skutečnosti (tj. o tom, zda věci, ohledně nichž se údaje účastníků rozcházejí, existovaly, zda patřily zůstaviteli a zda byly v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalé manželky) lze rozhodnout, poněvadž byl ohledně těchto věcí (nebo práv) dostatečným způsobem zjištěn skutečný stav.

Ani při zjišťování skutečného stavu věci ohledně skutečnosti, jež zůstaly mezi účastníky spornými a jež se týkaly otázky, zda některé věci existovaly v době úmrtí zůstavitele, zda patřily zůstaviteli a zda byly v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalé manželky, nepostupovalo státní notářství důsledně ve smyslu § 4 odst. 1, § 34 odst. 1 a § 25 not. ř., jakož i § 122 a násl. o. s. ř. Tak např. nebyly náležitě objasněny okolnosti týkající se tvrzené půjčky 2.000 Kčs od rodičů dědičky J. B. (v tomto směru byl na místě opětovný výslech dědičky J. B. a svědkyně V. B. o tom, kdy a za jakých okolností došlo k tvrzené půjčce a zda, kdy a jak byla vrácena), okolnosti týkající se tvrzené půjčky 5.000 Kčs od L. Z. (v tomto směru byl na místě podrobný výslech svědkyně L. Z. zejména o tom, kdy a za jakých okolností došlo k tvrzené půjčce a zda, kdy a jak byla vrácena, údaje svědkyně měly být porovnány s výpisem Státní spořitelny v J. o pohybu vkladů na vkladních knížkách č. 44 325 a 48 740), a dále okolnosti týkající se doby založení, výše vkladů a výběrů na vkladní knížce Státní spořitelny v J. č. 48 700 (k čemuž vedle výpisu státní spořitelny bylo třeba výsledku dědičky J. B. o povaze těchto vkladů, okolnostech a příležitostech, za nichž byly učiněny, aby bylo možno přesvědčivě dovést, že šlo o samostatný majetek nezletilého K. B.). Konečně nebyly dostatečně objasněny rozpory mezi údaji dědičky J. B. a manželů O. Z. a J. Z. o tom, jak byla placena kupní cena za osobní automobil zn. Cortina a jakým způsobem bylo provedeno finanční vyrovnání mezi zůstavitelem a manželou O. Z. a J. Z.

Jestliže by náležité zjištění skutečného stavu věci (zejména se zaměřením na zdůrazněné skutkové okolnosti) umožnilo závěr, že o sporné skutečnosti lze již rozhodnout, bylo by nutno ještě uvážit, zda s ohledem na průběh nebo výsledky řízení (srov. § 17 odst. 1 not. ř.) bylo třeba vydávat samostatné rozhodnutí o řešené sporné skutečnosti (tj. o tom, zda dědici odlišně uváděné věci existovaly v době úmrtí zůstavitele, zda patřily zůstaviteli a zda byly v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem), či zda bylo na místě rozhodnout o té otázce, o níž má být rozhodnuto podle zákonem stanoveného postupu v řízení před státním notářstvím, a současně s tím rozhodnout i o sporné skutečnosti, kterou si může státní notářství posoudit samostatně pro účel rozhodnutí o projednávané věci.

Vzhledem k tomu, že by v dalším postupu v tomto řízení o dědictví bylo třeba rozhodnout podle § 35 not. ř. o určení, které věci z těch, jež měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, popřípadě jaká jejich část, náležejí do dědictví, jevílo by se účelným vyřešit shora uváděnou spornou skutečnost samostatným rozhodnutím (vždyť bez konečného vyřešení toho, zda a které věci měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, nebylo možno přistoupit k určení podle § 35 not. ř.). Určení podle § 35 not. ř. předpokládá totiž bezpečné zjištění rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví, umožňující také uplatnění zásad ustanovení § 150 o. z. (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 70/1965 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, jakož i rozhodnutí uveřejněné pod č. 46/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, poukazující na to, že při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nelze ponechat stranou ani pohledávky a dluhy, které vznikly za trvání bezpodílového spoluvlastnictví manželů). Při úvaze o tom, zda má být vydáno samostatné rozhodnutí o sporné skutečnosti, bylo pak nutno přihlídnout také k tomu, že ustanovení § 35 not. ř. upravuje odchýlně vázanost státních notářství rozhodnutím podle § 35 not. ř. a opravné prostředky proti němu; se zřetelem k tomu by mohlo být konečné vyřešení sporné skutečnosti tím, že by rozhodnutí o ní bylo provedeno v rámci určení podle § 35 not. ř. opět oddáleno.

Tím méně pak bylo na místě, aby státní notářství v jednom rozhodnutí rozhodlo samostatnými výroky o skutečnosti, která zůstala mezi účastníky řízení sporná (ve smyslu § 18 not. ř.), a současně o určení (ve smyslu § 35 not. ř.), které věci z těch, jež měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, náležejí do dědictví. Úpravu postupu v řízení před státním notářství, obsaženou v ustanovení § 18 (druhá věta) not. ř., nelze chápat jako možnost spojit v jednom rozhodnutí dva výroky, jimiž je rozhodováno o dvou samostatně řešených otázkách v rámci řízení o téže věci. Zmíněné zákonné ustanovení umožňuje za určitých předpokladů státnímu notářství v zájmu rychlého a hospodárného průběhu jednání (srov. § 4 odst. 1 not. ř.) posouzení sporné otázky, o níž by jinak rozhodoval soud, a to buď samostatným rozhodnutím státního notářství anebo jako předběžné otázky v souvislosti s vydáním rozhodnutí o předmětu řízení, probíhajícího před státním notářstvím. V daném případě nepostupovalo státní notářství ani podle jedné z těchto eventualit a jím vydané rozhodnutí neodpovídá ustanovení § 18 not. ř.

Avšak rozhodnutí státního notářství, proti němuž byla podána stížnost pro porušení zákona, neodpovídá ani ustanovení § 35 not. ř. Jmenovitě ve shodě s účelem § 35 not. ř. není zpravidla jen takové určení, podle něhož ideální polovina věcí, které měl zůstavitel s pozůstalým manželem v bezpodílovém spoluvlastnictví, patří do dědictví; naopak je třeba, aby státní notářství určovalo zásadně, které konkrétní věci z bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalého manžela patří do dědictví (na rozdíl od jiných věcí, které do dědictví nepatří a případnou pozůstalému manželce).

Státní notářství nepostupovalo tedy správně, když při aplikaci ustanovení § 35 not. ř. dospělo jen k závěru (blíže ani neodůvodněnému), vyjádřenému výrokem rozhodnutí, že „věci v bezpodílovém spoluvlastnictví se do dědictví zařazují jednou polovinou“.

Státní notářství uvedlo konečně ve svém rozhodnutí z 26. 4. 1967 (v důsledku nesprávného výkladu ustanovení § 18 a 35 not. ř. a v důsledku nerozlišení problematiky řešení sporné otázky v řízení o dědictví na jedné straně a problematiky určení, které věci z bezpodílového spoluvlastnictví náležejí do dědictví, na druhé straně) nesprávné poučení o opravném prostředku. Jde-li totiž o rozhodnutí podle § 35 not. ř., pak podle právní úpravy, obsažené v tomto zákonném ustanovení, je cíle, k němuž obvykle slouží podání opravného prostředku, dosaženo projevem nesouhlasu s rozhodnutím, nikoli podáním odvolání. Jestliže po vydání rozhodnutí podle § 35 not. ř. projeví některý z dědiců nebo pozůstalý manžel nesouhlas s tímto rozhodnutím, pak se celé rozhodnutí ruší a v dalším řízení musí státní notářství pokračovat podle § 18 not. ř.

Protože státní notářství v Semilech i krajský soud v Hradci Králové vycházely při výkladu ustanovení § 18, 34 a 35 not. ř. z jiného právního názoru a nezjišťovaly náležitě skutečný stav věci, došlo k porušení zákona v ustanoveních § 4 odst. 1, § 18, 34 odst. 1 a 3 a § 35 not. ř., u krajského soudu v Hradci Králové i v ustanoveních § 219 a 221 odst. 1 písm. a) o. s. ř., v souvislosti s ustanovením § 143, 149 a 150 o. z.